

COMPARATIVE ANALYSIS OF DOMESTIC AND FOREIGN EXPERIENCE OF SOCIAL PREVENTION OF DEVIANT BEHAVIOR IN CHILDREN

Andriana Dmytrovych¹, Marta Kozak²

Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine

¹Student of bachelor program "Social Work", of Department of Sociology and Social Work

²Doctor of Biological Science (D. Sc), Professor of Department of Sociology and Social Work

Background: Qualitative transformations of social relations that take place in modern society, initiated by economic, political, social factors, cause not only positive but also negative changes in different spheres of social life. Difficulties in adapting to the changing conditions of life that arise in all social groups give rise to deformation of interpersonal relationships, split of generations, loss of traditions, which significantly increases the risks of deviant behavior among children. The widespread nature of deviant behavior, common among children in almost all countries, is of interest to study the causes, mechanisms, methods of correction and conditions for preventing both deviant behavior in general and its forms: aggressive, delinquent, criminal, suicidal.

An important purpose of social preventive care is to identify the causes and conditions that lead to deviations, to prevent and reduce the likelihood of manifestations of deviations through social, legal, organizational, educational, psychological and pedagogical measures of influence. The prevention of deviant behavior in children should be comprehensive, including various fields and methods. Preventive work teaches children new vital skills, helps to maintain health, so this topic is relevant.

Purpose: To analyze and compare domestic and foreign experiences of social prevention of manifestations of deviant behavior in children.

Methods: The leading approach to the study of this problem was content analysis (a method of qualitative - quantitative analysis of the content of documents in order to identify the various facts and trends reflected in these documents), the analysis of domestic and foreign literature.

Results: Theoretical principles of the prevention of manifestations of deviant behavior among children and adolescents by methods of social work are investigated. The basic characteristics of deviant behavior are given. Methods of social work for prevention of such phenomenon are described.

Conclusion: Therefore, deviant behavior of children is an area of continuous research in various fields of science. Today, most scholars recognize that personality traits and motives for certain actions largely affect all types of deviant behavior.

Obviously, deviation is the result of a combination of many social, biological, and psychological factors. But it is the psychology of children and their environment that in most cases are the main determinants of deviant behavior in children. It is well known that establishing the true causes of present problems is half the battle to combat this. Thus, the general theory of deviant behavior in child psychology contributed to the unification of existing knowledge and served as a solid basis for the synthesis of new ones.

Having made a comparative analysis of domestic and foreign experience of social prevention of deviant behavior of children, the following conclusions are drawn. It is established that in Ukraine social prevention of deviant behavior of children is carried out by the following approaches: information-educational approach, health-oriented approach, diagnostic-corrective approach, personality-oriented approach, object-oriented approach. In the practice of foreign experience, such as the US and the UK, the process of social prevention of child deviance is divided into certain levels: state, practical, municipal and personal. In Germany, as in Ukraine, considerable attention is paid to preventive measures in the process of social prevention of childhood deviance. Instead, a key role in Russia is the timely involvement of professionals such as social workers, educators, psychologists and others in working with children.

In our opinion, foreign and domestic practice on social prevention of deviant behavior of children proves that an important element in solving this problem is the work at different levels, the creation of multiple types of counseling and inpatient organizations, which would be able to provide different types of help and support for children, who need these types of services.

Keywords: deviant behavior, social prevention, methods of prevention.

Якісні перетворення суспільних відносин, що відбуваються в сучасному суспільстві, ініційовані економічними, політичними, соціальними чинниками, викликають не тільки позитивні, але й негативні зміни в різних сферах суспільного життя. Труднощі адаптації до мінливих умов життя, що виникають у всіх соціальних групах, породжують деформацію міжособистісних стосунків, розкол поколінь, втрату традицій, що суттєво збільшує ризики девіантної поведінки серед дітей. Масовий характер девіантної поведінки, поширений у середовищі дітей практично у всіх країнах, викликає інтерес до вивчення причин, механізмів, методів корекції та умов запобігання як девіантної поведінки в цілому, так і її форм: агресивна, делінквентна, злочинна, суїцидальна.

Важливою метою соціальної профілактичної є виявлення причин і умов, що ведуть до девіацій, попередження та зменшення ймовірності проявів відхилень за допомогою соціальних, правових, організаційно-виховних, психолого-педагогічних заходів впливу. Профілактика девіантної поведінки дітей повинна надаватися комплексно, включаючи різні сфери і методи. Профілактична робота навчає дітей новим життєво необхідним навичкам, допомагає зберегти здоров'я, тому дана тема є актуальною. (Порохня, 2015)

Мета - проаналізувати та порівняти вітчизняний та зарубіжний досвід соціальної профілактики проявів девіантної поведінки в дітей.

Девіантну поведінку визначають, як систему або ланцюжок індивідуальних дій, які суперечать прийнятим соціальним нормам і постають як невірноважені психічні процеси, порушення процесів самореалізації та ухилення від морально-етичного контролю над власною поведінкою. У свою чергу, девіантна поведінка дітей - тип девіантної поведінки людини, з специфічними рисами. (Berntsen, 2015)

Вважається, що девіантна поведінка трапляється в середовищі, де є присутніми пияцтво, аморальність, насильство тощо. Варто також вказати, що сприяють появі девіантної поведінки індивідуальний фактор, який діє на рівні біопсихологічної норми, що перешкоджає соціальній та психологічній адаптації особистості та психологічний фактор - несприятлива взаємодія індивіда з навколишнім середовищем. (Вольнова, 2016)

В Україні процес соціальної профілактики проявів девіантної поведінки в дітей здійснюється за допомогою декількох підходів, таких як інформаційно-просвітницький підхід, підхід орієнтований на здоров'я, діагностично-корекційний підхід, особистісно-орієнтовний підхід, предметно-орієнтовний підхід. Нижче розглянемо їх більш детально.

Інформаційно-просвітницький підхід, який є найбільш поширеним превентивним заходом. Він передбачає просвітницьку діяльність серед дітей, їх батьків, вчителів, спрямованих на надання інформації про правові, соціальні та особисті наслідки девіантної поведінки, про її фактори та способи протидії цим факторам. Цей підхід спрямований на підвищення юридичної відповідальності молоді за свою поведінку та добробут людей у соціальному середовищі.

Поряд з цим підходом дослідники пропонують орієнтований на здоров'я підхід. Він реалізується за допомогою профілактичних заходів щодо поліпшення морального та психічного здоров'я, формування мислення для здорового способу життя, включаючи мислення для свободи від будь-яких залежностей, відповідальності за своє здоров'я, самоконтролю свого вільного часу тощо.

Наступний підхід – це діагностично-корекційний. Підхід передбачає організацію спеціальної психологічної роботи для виявлення дітей, схильних до девіантної поведінки, та влаштування з ними індивідуальної та групової корекційної роботи.

Особистісно-орієнтовний підхід більш трудомісткий і передбачає використання педагогічних та психологічних засобів для розвитку особистісних якостей, що сприяють боротьбі з девіантною поведінкою. Цей підхід відповідає неспецифічній первинній профілактиці, включаючи різні освітні та психологічні події та заходи, що розвивають навички спілкування; залучення дітей до різних реальних груп та допомога у подоланні почуття самотності; підтримка для подолання труднощів у навчальній діяльності, у спілкуванні та взаємодії.

І останній підхід – це предметно-орієнтовний підхід може бути запропонований як інтегруючий, що поєднує всі визначені сфери профілактики, спрямовані на формування

предметної позиції дітей стосовно девіантної поведінки та ризиків, що провокують таку поведінку. Реалізація цього підходу передбачає організацію взаємодії дітей, їх батьків, вчителів під час спільної дослідницької діяльності, спрямованої на виявлення девіантних ризиків поведінки, а також на розробку профілактики, засобів та способів запобігання виявленим ризикам з огляду на це. (Berntsen, 2015)

На прикладі декількох країн зазначимо досвід соціальної профілактики девіантної поведінки у дітей для здійснення порівняльного аналізу вітчизняного та закордонного досвіду.

Наприклад, США і Великобританія працюють на чотирьох рівнях в превентивно-ресоціалізаційній системі.

Перший рівень - державний, передбачає формування і здійснення державних програм щодо соціалізації особистості, адаптації її до сучасного суспільства, а також профілактику девіантної поведінки. Сюди входять закони і постанови, які прийняті на державному рівні. Здійснення цих програм ведеться з залученням законодавчої влади, правоохоронних органів, міністерств освіти та охорони здоров'я.

Другий рівень – практичне здійснення програм, прийнятих на державному рівні виконують соціальні центри. У всіх штатах функціонують служби соціальної допомоги "гайденс", які надають будь-яку необхідну допомогу і підтримку.

Третій рівень – муніципальний, має на увазі створення профілактичних заходів з урахуванням особливостей місцевих органів самоврядування, шкіл, коледжів та інших організацій.

Четвертий рівень – особистісний, передбачає формування і реалізацію певних методів соціального контролю, профілактику, превенції, а також ресоціалізацію. (Мухаметдинова, 2019)

В Німеччині загальною характерною рисою в роботі з дітьми з проявами девіантної поведінки є превентивність, однак, тут відмітним моментом можна вважати скасування примусового виправного виховання. Створення в необхідній кількості служб допомоги дітям в доступних місцях для звернення і співпраці в тандемі «соціальна служба - клієнт». Всі дії здійснюються тільки на добровільній основі. (Гайдамашко, 2013)

В Росії профілактичні заходи включають:

- ліквідацію джерел негативного впливу, причин і обставин, які сприяли протиправним діям дитини;
- захист прав та інтересів дитини;
- соціально-педагогічну, психологічну реабілітацію, спрямовану на виправлення і перевиховання дитини;
- залучення дитини до участі в різних заходах, організація зайнятості та забезпечення дозвілля вільного від навчання часу.

Одним із значущих заходів профілактики девіантної поведінки дітей є своєчасне підключення до роботи з дітьми та його сім'єю фахівців: соціальних працівників, педагогів, психологів, юристів, також необхідно відзначити, що серед соціальних інститутів особливу важливість представляють соціальні служби. (Мухаметдинова, 2019)

Отже, девіантна поведінка дітей - це область постійних досліджень у різних галузях науки. Сьогодні більшість науковців визнають, що риси особистості та мотиви певних вчинків багато в чому впливають на всі види девіантної поведінки.

Очевидно, що відхилення є результатом поєднання багатьох соціальних, біологічних та психологічних факторів. Але саме психологія дітей та їхнє оточення в більшості випадків є основними детермінантами девіантної поведінки дітей. Як відомо, встановлення справжніх причин нинішніх проблем - це половина битви в боротьбі з цим. Таким чином, загальна теорія девіантної поведінки дитячої психології сприяла уніфікації існуючих знань і послужила міцною базою для синтезу нових.

Здійснивши порівняльний аналіз вітчизняного і зарубіжного досвіду соціальної профілактики девіантної поведінки дітей зроблено наступні висновки. Встановлено, що в Україні соціальна профілактика девіантної поведінки дітей здійснюється наступними підходами: інформаційно-просвітницький підхід, підхід орієнтований на здоров'я, діагностично-корекційний підхід, особистісно-орієнтовний підхід, предметно-орієнтовний

підхід. В практиці зарубіжного досвіду, наприклад США та Великобританії процес соціальної профілактики дитячих девіацій поділений на певні рівні: державний, практичне здійснення, муніципальний та особистісний. В Німеччині, як і в Україні значна увага приділяється превентивним заходам в процесі соціальної профілактики дитячої девіантності. Натомість в Росії головну роль відіграє такий чинник, як своєчасне підключення до роботи з дітьми фахівців таких, як соціальні працівники, педагоги, психологи та інші.

На нашу думку, зарубіжна і вітчизняна практика щодо соціальної профілактики девіантної поведінки дітей доводить, що важливим елементом у вирішенні цієї проблеми є робота на різних рівнях, створення множинних видів консультативних і стаціонарних організацій, в яких була б можливість надавати різні види допомоги та підтримки дітям, яким необхідні дані види послуг.

References

- Porokhnya, V. (2015). Psychological factors of formation of deviant behavior in minors. *Legal Psychology*, 12, 223-230. Retrieved from: file:///D:/%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F/ur_pp_2015_2_22.pdf
- Mukhametdinova, G., Mamatieva, O. (2019). Comparative analysis of domestic and foreign experience of social prevention of adolescent deviant behavior. "Colloquium Journal," 2 (26), 65–66. Retrieved from: file:///D:/%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F/sr_avnitel-n-i-analiz-otechestvennogo-i-zarubejnogo-op-ta-sotsialnoi-profilaktiki-deviantnogo-povedeniya-podrostkov.pdf
- Berntsen, L., Baker, L. (2015). Defiant Behavior During Adolescence Across Culture. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2, 43-46. Retrieved from: <https://www.sciencedirect.com/topics/social-sciences/deviant-behavior>
- Volnova, L. (2016). Prevention of adolescent deviant behavior Retrieved from: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/12327/1/Volnova_profilactika%20deviant.1%20chast.Teoriya.PDF
- Gaidamashko, I. (2013). Foreign experience in preventing teenagers' aggressive behavior. *Uzhgorod National University Scientific Bulletin*, 23, 32-34. Retrieved from: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/6264/1/%D0%97%D0%90%D0%A0%D0%A3%D0%91%D0%86%D0%96%D0%9D%D0%98%D0%99%D0%94%D0%9E%D0%A1%D0%92%D0%86%D0%94%D0%9F%D0%9E%D0%9F%D0%95%D0%A0%D0%95%D0%94%D0%96%D0%95%D0%9D%D0%9D%D0%AF%D0%90%D0%93%D0%A0%D0%95%D0%A1%D0%98%D0%92%D0%9D%D0%9E%D0%87%D0%9F%D0%9E%D0%92%D0%95%D0%94%D0%86%D0%9D%D0%9A%D0%98%D0%9F%D0%86%D0%94%D0%9B%D0%86%D0%A2%D0%9A%D0%86%D0%92.pdf>

Список використаних джерел

- Порохня, В. (2015). Психологічні фактори формування девіантної поведінки в неповнолітніх. *Юридична психологія*, 12, 223-230. Отримано з: file:///D:/%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F/ur_pp_2015_2_22.pdf
- Мухаметдинова, Г., Маматьєва, О. (2019). Сравнительный анализ отечественного и зарубежного опыта социальной профилактики девиантного поведения подростков. «Colloquium-journal», 2(26), 65-66. Отримано з: file:///D:/%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F/sr_avnitel-n-i-analiz-otechestvennogo-i-zarubejnogo-op-ta-sotsialnoi-profilaktiki-deviantnogo-povedeniya-podrostkov.pdf

- Berntsen, L., Baker, L. (2015). Defiant Behavior during adolescence across culture. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2, 43-46. Отримано з: <https://www.sciencedirect.com/topics/social-sciences/deviant-behavior>
- Вольнова, Л. (2016). Профілактика девіантної поведінки підлітків. Отримано з: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/12327/1/Volnova_profilactika%20deviant.1%20chast.Teoriya.PDF
- Гайдамашко, І. (2013). Зарубіжний досвід попередження агресивної поведінки підлітків. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 23, 32-34. Отримано з: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/6264/1/%D0%97%D0%90%D0%A0%D0%A3%D0%91%D0%86%D0%96%D0%9D%D0%98%D0%99%20%D0%94%D0%9E%D0%A1%D0%92%D0%86%D0%94%20%D0%9F%D0%9E%D0%9F%D0%95%D0%A0%D0%95%D0%94%D0%96%D0%95%D0%9D%D0%9D%D0%AF%20%D0%90%D0%93%D0%A0%D0%95%D0%A1%D0%98%D0%92%D0%9D%D0%9E%D0%87%20%D0%9F%D0%9E%D0%92%D0%95%D0%94%D0%86%D0%9D%D0%9A%D0%98%20%D0%9F%D0%86%D0%94%D0%9B%D0%86%D0%A2%D0%9A%D0%86%D0%92.pdf>

Contact information:

Дмитрович А.

andrianadmitrovyh1999@gmail.com